

mıştır. Mahkeme buna rağmen, Lopez Ostra ailesinin birkaç yıl boyunca yaşadığı koşulların 3. madde anlamında onur kırıcı uygulama olduğunu kabul etmemiştir. Sonuçta 8. madde, çevreye yönelik ağır saldırılara karşı, "korunma hakkını" içeren bir anlamda yorumlanmıştır. Saptanan saldırılar "kişinin varlığını etkilemekte, özel ve aile yaşamına zarar vermeksizin, sağlığını ağır bir tehlike altına sokmaksızın konutundan yararlanma olanağından yoksun bırakmaktadır."⁷³

Mahkeme'nin gerekçeleri büyük ölçüde ulusal hukuka da dayansa, Lopez Ostra kararı, sağlıksız çevre koşullarına karşı bölge halkının yaşamlarını gözetmesi açısından önemli bir gelişmedir. Daha sonraki yıllarda sağlıklı bir çevrede yaşama hakkının tartışıldığı davalarda dayanak gösterilen örnek kararlar arasında yer almıştır.

Bir konuya daha değinelim, Bayan Lopez Ostra, yaşadığı bölgenin temel geçim kaynaklarından olan tabakhanelerin patronlarına karşı kararlı ve zaman zaman engellemelerle kesilen yoğun bir hukuk savaşını yürütmesi sonucunda, Lorca kentinin simge kişisi konumuna gelmiştir.

2. Sanayi Atıklarıyla Savaş

Giacomelli / İtalya

Brescia, Kuzey İtalya'nın Lombardy bölgesinde, Alp dağlarının eteğinde kurulmuş olan ülkenin en büyük üçüncü endüstri merkezidir. Makina ve otomotiv sanayinin geliştiği, mekanik araç ve gereçlerin, yan sanayi parçalarının üretildiği kentte, büyük işletmelerin yanı sıra, genellikle küçük ve orta boy aile işletmeleri bulunmaktadır. Brescia'da mali sektörle birlikte, Garda ve Iseo göllerine,

⁷³ Yıldırım, Gülşen, *Özel Hayat, Aile Hayatı, Haberleşme ve Mesken, AIHS ve Adli Yargı*, TBB Yayını S. 405, Ankara, 2005

Alp dağlarına yakınlığı nedeniyle turizm de önemli bir gelişim kaynağı durumuna gelmiştir.

1950'lerden bu yana Brescia'nun dış kesiminde yaşayan Piera Giacomelli, 1935 doğumlu bir İtalyan vatandaşıdır. Söz konusu yerleşim yeri, hem tehlikeli hem de tehlikesiz olarak ayrıştırılan "özel atıkların" biriktirildiği ve işlendiği çöp işletme tesisinden 30 metre uzaklıktadır. Söz konusu çöp işletmesi 1982 yılında çalışmaya başlamıştır.

Lombardy Bölge Meclisi 1982 yılında Ecoservizi Şirketi'ne, çöp işleme faaliyetine olanak tanıyan bir ruhsat vermiştir. Bölge Meclisi her beş yılda bir, yani 1994, 1999 ve 2004 yıllarında çalışma ruhsatını yenilemiştir. Kimyasalların kullanılmasını içeren bir süreç olan detoksifikasyon yöntemiyle zararlı ve toksit atıkların işlenmesi konusunda şirkete ilk kez 1989 yılında yetki verilmiştir. Ayrıca 1991 yılında Ecoservizi şirketine yıllık atık işleme kapasitesini toplam 192.000 metreküpe çıkarma yetkisi verilmiş ve detoksifikasyona tabi tutulan yıllık toksik atık miktarı 30.000'den 75.000 metreküpe yükseltilmiştir.

Başvurucu, Bölge Meclisi tarafından Ecoservizi şirketine verilen işletme ruhsatlarının yargısal denetimi amacıyla 3 kez yargıya başvurmuştur. İlk başvuruları reddedilmiş, ikinci başvuruları infaz edilmemiş olan, tesisin faaliyetinin durdurulması kararının verilmesi ile sonuçlanmış, üçüncü başvuruları ise halen İtalyan İdare Mahkemeleri önünde devam etmektedir.

Bu arada 1996 yılında Bölge Meclisi, Ecosrvizi'ye işletmedeki detoksifikasyon etkinlikleri açısından çevresel etki değerlendirme (ÇED) sürecini başlatması kararını vermiştir. ÇED süreci sırasında Çevre Bakanlığı üç kez ÇED raporu yayımlamıştır. 2000 yılı Mayıs ayında yayımlanan ilk ÇED raporu, işletmede yürütülen detoksifikasyondan kaynaklanan bir toksit kimyasal kalıntı riskinin mevcut olduğunu ve bu kalıntının yeraltı sularına karışabileceği-

ni, sözü edilen yeraltı sularının da, çevre köylerinin içme suyu kaynağı olduğunu saptamıştır. Çevre Bakanlığı, işletmenin etkinliklerini sürdürmesinin çevre yönetmeliklerine aykırılık oluşturacağı sonucuna varmıştır. Nisan 2001'de yayınlanan ÇED raporu tesisin faaliyetinin çevre yönetmeliklerine aykırılık teşkil edeceği tespitini doğrulamıştır.

Nisan 2004 tarihinde yayımlanan üçüncü ÇED raporunda Bakanlık, ilk olarak Ecoservizi'nin Kuzey İtalya'da ortaya çıkan atıkların %27'sini ve tüm ülkedekilerin %23'ünü işlediğine dikkat çektikten sonra, Ecoservizi'nin çalışma ve izleme koşullarının geliştirilmesi amacıyla Bölge Meclisi tarafından talep edilen yükümlülüklerle uygun hareket etmesi koşuluyla faaliyetine devam etmesi yolunda, Ecoservizi lehine bir görüş ifade etmiştir.

Bu usulün yarı sıra, başvuruçunun ve bölgenin diğer sakinleri tarafından yapılan çok sayıda şikayet sonrasında Brescia'nin sağlık makamı olan Brescia Halk ve Çevre Sağlığı Müdürlüğü ve Bölgesel Çevre Koruma Ajansı, Ecoservizi'nin faaliyetlerine dair çok sayıda rapor yayımlamışlardır. Ekim 2003'de Brescia Halk ve Çevre Sağlığı Müdürlüğü Ecoservizi'nin faaliyetlerinin çevre yönetmeliklerine uygun olup olmadığı konusunda Lombardy Bölge Meclisine görüşlerini sunmuştur. Anormal karbon ve diğer maddelerin atmosferdeki mevcudiyetine dikkat çeken Müdürlük, tesisin faaliyetine devam etmesinin çevrede yaşayanların sağlığı açısından problemlere neden olabileceği sonucuna varmıştır. Bölgesel Çevre Koruma Ajansı 2002 yılı Mayıs ayında detoksifikasyonda bir hatayı işaret eden yüksek düzeyde amonyum saptamış ve Ecoservizi'nin detoksifike edilecek atığın, tesisin özellikleri ile uyumlu olmasını güvence altına alacak zorunlu teknik aletleri çalıştırmada kusurlu hareket etmiş olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Aralık 2002'de, Brescia Bölge Meclisi, tesisin başvuruçuya verdiği rahatsızlığı azaltmak amacıyla ve Ecoservizi'ye

karşı olan yargısal başvurusunun sonuna kadar Giacomelli ailesini geçici olarak başka bir yere yerleştirmiştir.

22 Temmuz 1998'de Avrupa İnsan hakları Mahkemesi'ne sunulan başvuru, 15 Mart 2005'de kabuledilebilir olarak ilan edilmiştir.

3. Kararın Özeti

Şikayetler

Başvurucu, işletmenin neden olduğu, 8.madde bağlamında süreklilik taşıyan gürültünün ve yaydığı zararlı sınımların, bulunduğu çevre açısından aşırı bir rahatsızlık yarattığı, kendi sağlığı ve konutu açısından da sürekli bir tehdit oluşturduğu yakınmasında bulunmuştur.

Mahkemenin Kararı

Madde 8

Mahkeme gerek Ecoservizi'ye faaliyet ruhsat verme kararının gerekse de şirkete detoksifikasyon yöntemiyle endüstriyel atıkları işleme yetkisi verme kararının uygun bir araştırma ve çalışma ile önceden ele alınmamış olduğunu saptamıştır. Hal böyle olmakla birlikte 349/1986 sayılı yasanın 6. Kısmı, faaliyeti çevre üzerinde olumsuz sonuçlar yaratabilecek her türlü işletme açısından Çevre Bakanlığı'nun bir ön ÇED sürecini yürütmesi zorunluğu getirmektedir. Kimyasal kullanımını içeren toksit ve tehlikeli atık işleme tesisleri de, adı geçen tesisler arasındadır. Ecoservizi'den 1996 yılına kadar, yani endüstriyel atıklara dair detoksifikasyon faaliyetine başlamasından 7 yıl sonra, böyle bir çalışma yürütmesi talep edilmemiştir.

Mahkeme ayrıca ÇED süreci sırasında uygun olmayan coğrafi yer ve yerel halkın sağlığı açısından belirli bir riskin mevcut olması nedeniyle, Çevre Bakanlığı'nun iki kez

tesisin faaliyetinin çevre yönetmeliklerine uygun olmadığını tespit ettiğine dikkat çeker.

Başvurucu tarafından açılan davalar açısından Mahkeme, ikinci davada İtalyan İdare Mahkemesi'nin tesisin faaliyetine dair yasal dayanağın olmadığı ve bu nedenle de derhal faaliyetinin askıya alınmasına karar verildiğine dikkat çeker. Yürürlükteki yasaya göre, tesisin faaliyetine son verilmesi gerekiyordu. Böyle bir yaptırımla, şirketin çevre koruma yönetmeliklerine uygun hareket etmesi sağlanabilecek ve sonuç olarak şirket, Çevre Bakanlığı'ndan olumlu bir değerlendirme elde edebilecekti. Buna karşın idari makamlar hiçbir zaman tesisin kapanması talimatını vermemişlerdir.

Mahkeme 2004 ÇED raporunun ardından başvuru-
cunun haklarını korumak amacıyla gerekli adımlar atıldığını farz etse bile, evinden 30 metre uzaklıkta yürütülen tehlikeli faaliyetler nedeniyle başvuru-
cunun konutuna saygı duyulması hakkının çok ciddi şekilde yıllardır ihlal edildiği konusunun tartışmasız olduğuna dikkat çekmektedir. Dolayısıyla İtalya, toplumun toksit endüstriyel atıkların işlenmesi tesisine sahip olma menfaati ile başvuru-
cunun konut, özel hayat ve aile yaşamı haklarından etkin bir biçimde yararlanma hakkı arasında adil bir denge sağlayamamıştır.

Mahkeme bu nedenlerle oybirliği ile Sözleşme'nin 8. maddesinin koruduğu özel hayat ve aile yaşamına saygı gösterilmesi hakkının ihlal edildiğine, ayrıca Sözleşme'nin 41. maddesi uyarınca başvuru-
cunun için manevi zararlarına karşılık olarak 12.000 Euro, gider ve diğer harcamaları için de 8.598 Euro ödenmesine karar vermiştir.⁷⁴

(Giacomelli / İtalya,2006)

⁷⁴ Serkan Cengiz çevirisi.

Sanayinin gelişmesi, atık sorununu aşılması güç boyutlara çıkarmaktadır. Zaman içinde dayanışmalı bir büyüme sonucunda, üretim birimleri, atık toplama alanları ve yerleşim yerleri iç içe geçebilmektedir. Başlangıçta yeterince gözlenmese bile, ileride giderilmesi olanaksız boyutlara ulaşan sorunlar, ilk adım olması gereken planlama sürecinde başlamaktadır. AIHM'nin çok yerinde saptamalarla vurgulandığı gibi, Brescia'daki yanlışlık, "coğrafi yer ve yerel halkın sağlığı açısından", yanlış bir seçim yapılmış olmasıdır. Başvurucunu girişimleri sonucunda yerel yöneticiler, gecikmeli de olsa bu gerçeğin ayırına varmışlardır. Ancak merkezi yönetimin yaklaşımı farklı olmuştur. Bakanlık ve üst düzey yöneticiler, sakıncaların giderilerek işletmenin sürdürülmesi yönünde kararlar almışlardır. Ulusal ölçekteki gelgitler, uygulanmayan yargı kararlarını da anlamsız duruma düşürmüştür.

Üst yönetimler açısından olaya bakıldığında, bir sorun çözülmek istenirken, bu olayda da gözlemlendiği üzere, ardından yeni yeni ve daha büyük sorunlar gündeme gelebilecektir. Örneğin Brescia'daki atık işleme biriminin çalışmalarına son verilmesi, yalnız bu kent için değil, İtalya'daki daha başka sanayi birimleri açısından da atık işleme sorununu daha ileri boyutlara taşıyabilecektir.

Mahkeme, bu sakıncaları tartışmış, kentsel kamu yararı ile başvurucunun çıkarlarının dengelenmesinde, başka bir çözüm olanağı bulunmadığını saptamıştır. Başvurucunun konutunun değiştirilmesi ise, sorunun büyüklüğü karşısında uygun bir yöntem olmamaktadır. Yakınma konusu olayın içerdiği haksız ve çok ciddi olumsuzlukların yıllardan beri sürmekte oluşu, konut güvenliğini çigneyen somut bir olgudur. AIHM, sözleşmenin 8. maddesini başvurucunun konutuna saygı duyulması hakkı ile bağlantılandırarak çevresel bir güvence biçiminde uygulamıştır. Yakınılan olayın çarpıklığı ve başvurucunun yararları ile yakın ilişkisi, Mahkeme'yi Lopez Ostra başvurusunda olduğu gibi

SANAYİ
ATIKLARIYLA
SAVAŞ

çevresel bir çözüme yönlendirmiştir. Mahkeme'nin bu açıklıktaki kararları, başvuruçuların çevresel yararları ile Sözleşme'nin 8. maddesinin koruduğu hakların örtüşmesinden ileri gelmektedir.

Kişisel çabaları ile kent halkının yararı açısından böylesine önemli bir sonucun alınmasını sağlayan Piera Giacomelli'nin katkılarını da unutmamak gerekiyor.

RUSYA'DA
SANAYİ
KİRLİLİĞİNDEN
KİMLER
SORUMLU

3. Rusya'da Sanayi Kirliliğinden Kimler Sorumlu

Fadeyeva / Rusya

Sovyetler Birliği'nin parçalanmasından sonra Rusya'da yaşayan insanların ekonomik koşullarında çok büyük değişiklikler oldu. Komünist ekonomik düzenin kuralları gereği, bireylerin büyük üretim birikimlerini satın alarak yeniden kuracak sermaye birikimine ulaşmaları olanaksızdı. Buna karşın Rusya'da, çok hızlı bir özelleştirme süreci yaşandı. Her boydaki kamusal sanayi kurumları, hangi kaynaktan güç aldıkları oldukça tartışmalı bulunan özel girişimcilerin eline geçti. Sonuçta devlet de, sosyalist bir kurum olmaktan çıkarak, özel girişimcilerin yönetimine girdi. Sosyalizmden kapitalizme geçiş, özelleştirme yağmasından pay alamayan işçiler, köylüler, emekliler, sıradan Rusya yurttaşları açısından kısa sürede giderilmesi olanaksız yoksunluklara neden oldu. Devletin kapitalizme geçmesine karşın, yeni düzene ayak uyduramayan emekçilerin ayakta kalabilmeleri için, önceki dönemin kamu eliyle yürütülen ekonomik destekleri tümüyle ortadan kaldırılamadı. Konut yardımı, çocuk yardımı, öğrenim desteği, ilaç ödeneği, yaşlılık yardımı gibi karşılıksız sosyal yardımlar, günümüzde de Rus yurttaşlarının ayakta durabilmeleri açısından yaşamsal önem taşımaktadır. Ancak devlet, ekonomik yetersizliklerin nedeniyle yasalarla yükümlü olduğu bu tür görevlerini yerine getirmekte, zorlanmakta, yardımların hak sahiplerine ulaşmasında büyük gecikmeler